

รูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
A Model for the Development of Alternative Education Management according to the Sufficiency
Economy Royal Initiative for Sustainable Development

ปรัชชัย ดาวอุดม*

Pharichai Daoudom

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ 10110

Graduate School Srinakharinwirot University, Bangkok 10110 Thailand

*Corresponding author e-mail: chaiswubk@gmail.com

เจษฎา เนตะวงศ์

Jessada Netawong

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), กรุงเทพฯ 10170

Sirinthon Anthropology Center (Public Organization), Bangkok 10170

อจธราภรณ์ ทองแฉล้ม

Adcharaporn Thongchalaem

นิสิตปริญญาเอก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ 10110

Graduate School Srinakharinwirot University, Bangkok 10110

วิมลพรรณ ดาวดาษ

Wimonpan Daodard

โรงเรียนวัดบัวสุวรรณประดิษฐ์ สปป.ปทุมธานี เขต 1, ปทุมธานี 12140

Wat Bua Suwan Pradit School, Pathumthani Province, Area 1 Organization,
Pathumthani 12140

เชิดชาย ชูช่วยสุวรรณ

Cherdchay Chuchuisuwan

โรงเรียนโพธิ์ทองพิทยาคม องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด, ร้อยเอ็ด 45000

Pho Thong School Roi Et Provincial Administrative Roi Et 45000

(Received: May 18, 2021; Revised: June 15, 2021; Accepted, June 24, 2021)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ถอดบทเรียนแบบอย่างที่ดีของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต และเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกที่จะนำไปสู่การน้อมนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยของทฤษฎีฐานราก ศึกษาจากโรงเรียนต้นแบบที่มีการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จำนวน 4 โรงเรียนจาก 4 ภูมิภาค เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการสนทนากลุ่มโดยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้างจากศิษย์เก่า ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและคนในชุมชน จำนวน 50 คน ได้มาจากการสุ่มเชิงทฤษฎี วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของวิธีวิทยาการวิจัยของทฤษฎีฐานราก

ผลการวิจัยพบว่าแบบอย่างที่ดีของผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต มี 5 แบบ ได้แก่ ผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน ผู้ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนวิถีการผลิต ผู้ประสบความสำเร็จในการคิดสร้างสรรค์ ผู้ประสบความสำเร็จในการสะสมทุนและขยายกิจการ ผู้ประสบความสำเร็จในด้านอื่น ๆ รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกที่จะนำไปสู่การน้อมนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตนั้น พบว่าโรงเรียนจะต้องจัดการศึกษาทางเลือกคู่ขนานไปกับหลักสูตรแกนกลางและมีการเปลี่ยนบทบาทของครูให้เป็นผู้อำนวยการความสะอาดในการจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่แยกตัวออกจากปัญหาของบุคคลและชุมชน เพื่อเป็นเงื่อนไขสอดแทรกที่จะทำให้บุคคลสามารถประยุกต์ความรู้ไปใช้ได้ ในยามประสบปัญหาชีวิตหรือมีความต้องการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต

คำสำคัญ: รูปแบบ, การจัดการศึกษาทางเลือก, เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research article is for the lessons learned from students who have graduated from schools that provide alternative education in accordance with the Royal Initiative for Sustainable Development and have applied the philosophy of sufficiency economy to their lifestyles and to develop a sustainable development model. Organize an alternative study that will lead to the application of the sufficiency economy philosophy in life. Using the research methodology of grounded theory Four schools from four regions were selected from the model school with alternative management of the Sufficiency Economy for Sustainable Development Royal Project. Data were collected using indept interviews and focus group interview using the semi-structure questionnaire from alumni, school administrators, teachers, parents, school committees and people in the community of 50 people were obtained by theoretical sampling. Data were analyzed in accordance with the research methodology of grounded theory.

The results of the research found that the good quality of the graduates of the schools that offer alternative education management in accordance with the Royal Initiative for Sustainable Development who have applied the sufficiency economy philosophy to their lives, there are 5: successful in sustainable living, creative thinking successful person, successful in changing mode of production, successful in accumulating capital and expanding business. and the success on the other side. The model for an alternative education management that will lead to the application of the sufficiency economy philosophy to life. It was found that schools had to provide alternative education along with the core curriculum and shifted the role of the teacher to the facilitator of learning management. It is an education that is not separated from individual and community problems. This is an interpolation condition that allows a person to apply knowledge when experiencing problems in life or in need of lifestyle modifications.

Keywords: Model, Alternative education management, sufficiency economy

บทนำ

การกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการของสหประชาชาติ (SDGs) ถือเป็นข้อกำหนดสำคัญที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนงานพัฒนาที่จะส่งผลต่อโลกและสังคมมนุษย์ ที่ครอบคลุมในทุกมิติตั้งแต่การจัดความยากจน การลดความเหลื่อมล้ำ การส่งเสริมความเท่าเทียมในด้านสาธารณสุข การศึกษา การพัฒนาที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและพลังงาน การส่งเสริมอุตสาหกรรมและนวัตกรรม การพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน รวมถึงการสร้างสังคมสันติสุข บนพื้นฐานการมีส่วนร่วม ของประชาชน (ทีมสหประชาชาติในประเทศไทย, 2558) ซึ่งองค์ประกอบที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาที่จะเข้ามาช่วยในการขับเคลื่อน หรือที่เรียกว่า “การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”

(Education for sustainable development) กล่าวอีกนัยหนึ่งการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน

ในประเทศไทยมีโรงเรียนที่เป็นฐานของการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2560) โดยมีการดำเนินโครงการตามพระราชดำริรวม 8 โครงการ อันได้แก่โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันโครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนโครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดารโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาโครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์โครงการฝึกอาชีพโครงการส่งเสริมสหกรณ์และโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมซึ่งยึดถือแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ให้ความสำคัญต่อความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ด้วยการใช้เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรมเป็นหลักในการดำเนินงาน(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558ก) ซึ่งถือได้ว่ามีความสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ อีกทั้งการจัดการศึกษาของโรงเรียนในโครงการดังกล่าวมีลักษณะเป็นการจัดการศึกษาทางเลือกรูปแบบหนึ่ง

ตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีที่โรงเรียนภายใต้แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีมีผู้สำเร็จการศึกษาออกไปเป็นจำนวนมาก (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2560) ทั้งเด็กวัยเรียนในระบบการศึกษาและประชาชนในชุมชนที่เข้ามาร่วมเรียนรู้กิจกรรมโครงการต่างๆ ในจำนวนนี้มีผู้สำเร็จการศึกษาที่ผ่านการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ได้น้อมนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ดำเนินชีวิตจนประสบความสำเร็จเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวยังไม่มี การถอดบทเรียนผู้สำเร็จการศึกษาเป็นรายกรณี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558ก) และยังไม่มี การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาดังกล่าวของโรงเรียน ภายใต้แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในลักษณะของการจัดการศึกษาทางเลือก ดังนั้น การศึกษานี้จึงสนใจที่จะถอดบทเรียนผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจากผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งประสบความสำเร็จ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ยอมรับในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต ตลอดจนสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะเป็นแนวทางการเตรียมความพร้อมคนไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนแบบอย่างที่ดีของนักเรียน ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกที่จะนำไปสู่การน้อมนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การศึกษาทางเลือก การศึกษาทางเลือก (Alternative Education) เป็นการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากการศึกษาตามแนวกระแสหลักในระบบทั่วไป การศึกษาทางเลือกจัดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าธรรมชาติของมนุษย์มีความแตกต่างหลากหลาย การศึกษาทางเลือกจึงมีหลายรูปแบบแต่ทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา และจิตใจ การศึกษาทางเลือกคือการให้ผู้เรียนมีอิสระ เน้นการร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยการออกแบบการเรียนรู้การสอดส่องสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนคือ บริบทของสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558ข) การจัดการศึกษาของสถานศึกษาในโครงการพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ นั้นมีความสอดคล้องกับการจัดการศึกษาทางเลือก 2 รูปแบบกล่าวคือเป็นการศึกษาทางเลือกที่อิงกับระบบโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนที่สามารถจัดหลักสูตร หรือกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากโรงเรียนตามแนวกระแสหลักทั่วไป เน้นนวัตกรรมการเรียนรู้ การทดลองปฏิบัติหรือประสบการณ์ และ เป็นการศึกษาทางเลือกกลุ่มการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เป็นการเรียนรู้ที่กว้างขวางหลากหลายที่สุด มีผลในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ทั้งกลุ่มการเรียนรู้ ผ่านกลุ่มกิจกรรมชุมชน การสืบสานภูมิปัญญา การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากร การแพทย์พื้นบ้าน การสาธารณสุขการจัดการ

ปัญหาชุมชน เด็กและสตรีเป็นต้น (สุชาติ จักรพิสุทธิ์ และคณะ, 2548) เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการหลายรูปแบบ การจัดการศึกษาแบบเดิม สลายความไม่เชื่อมโยงของรายวิชาให้ผู้เรียนได้เห็นความเชื่อมโยงของวิชาต่างๆ มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร และการออกแบบการเรียนการสอนที่ยึดสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน ปัญหาและความต้องการของชุมชนที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ เน้นรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นอิสระไม่ตายตัว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558ข)

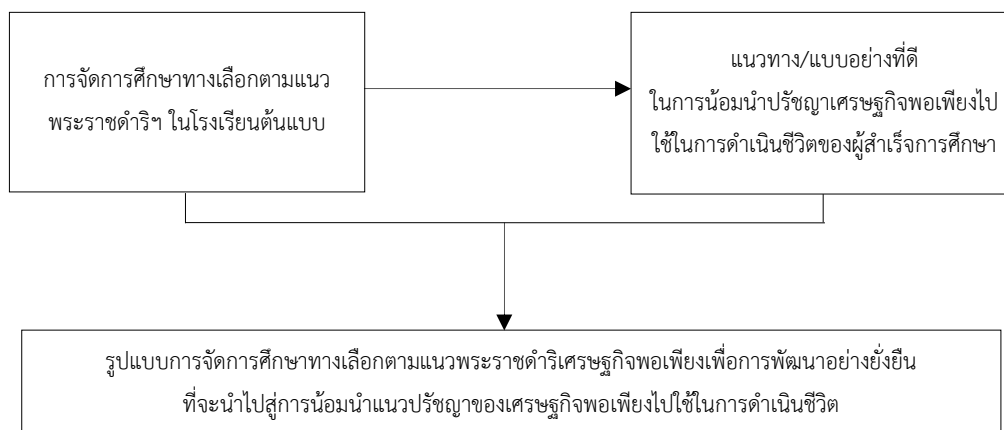
2. แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบกล่าวคือ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2561) **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ **ภูมิคุ้มกัน** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีเงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้ **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

3. แผนการศึกษาชาติกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนคือรูปแบบของการพัฒนา

ที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง (United nation, 1983) กล่าวคือ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบันจะต้องไม่ใช่ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง แต่ควรเป็นการใช้ทรัพยากรในเชิงอนุรักษ์และพัฒนาให้เต็มศักยภาพอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องพิจารณาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความยั่งยืนของระบบนิเวศไปพร้อมๆ กันซึ่งองค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs) ประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย (ทีมสหประชาชาติในประเทศไทย, 2558)

แนวคิดการจัดการศึกษา(Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง(Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และ หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา 4 ประการคือ 1) เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับทบบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ 3) เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณธรรมจริยธรรม รู้รักสามัคคีและร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ 4) เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางและความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิทยาของทฤษฎีฐานรากเป็นแนวทางในการถอดบทเรียนและพัฒนาแบบรูปการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนต้นแบบที่มีการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จำนวน 4 โรงเรียนจาก 4 ภูมิภาคได้แก่ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองคี จังหวัดตาก โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนค็อกนิสไทย จังหวัดสกลนคร โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านถ้ำหิน จังหวัดราชบุรี และโรงเรียนบ้านเปล จังหวัดนราธิวาส

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงจากผู้สำเร็จการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตโรงเรียนละ 5 คน โดยการแนะนำของผู้ที่เป็นด่านหน้าของข้อมูล (Gate keeper) ซึ่งได้แก่ครูใหญ่และผู้อำนวยการของแต่ละโรงเรียน นอกจากนี้หลังจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สำเร็จการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในแต่ละโรงเรียนจำนวนโรงเรียนละ 5 คน แล้วยังได้สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องอาทิ ครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน โดยการสุ่มเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) กล่าวคือจากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้สำเร็จการศึกษาแต่ละคน

คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาถอดเทปและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจว่าต้องเก็บข้อมูลจากใครเพิ่มอีกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วนจนกว่าจะถึงจุดอิ่มตัวในเชิงทฤษฎี ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมทั้งสิ้น 50 คน จากนั้นจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาร่วมสนทนากลุ่มโรงเรียนละ 1 กลุ่ม กลุ่มละ 7-10 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เดี่ยวเชิงลึก (Indept interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) โดยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure) เพื่อถอดบทเรียนการน้อมนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตจากนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กล่าวคือเป็นการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาประสบการณ์ชีวิตเกี่ยวกับการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันของศิษย์เก่า บุคคลภายในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยความปลอดภัย การมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน บนพื้นฐานของการมีความรู้และคุณธรรม ซึ่งสัมพันธ์กับการพัฒนาในมิติต่างๆ (สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม) และแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกที่นำไปสู่การน้อมนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนในการจัดการศึกษาทางเลือกในโรงเรียน การออกแบบกิจกรรม บทบาทของครู เพื่อนนักเรียน และบุคคลอื่นๆ

ในโรงเรียน ความเปลี่ยนแปลง การจัดการศึกษาทางเลือกของโรงเรียนที่ดำเนินการอยู่ มีส่วนส่งเสริมการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น สอนให้มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ใช้ชีวิตบนฐานความรู้ ความพอประมาณทางสายกลาง เป็นต้น ซึ่งโดยได้นำแนวคำถามให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ 1 ท่านและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา 2 ท่านพิจารณาและให้คำแนะนำก่อนนำไปใช้จริงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการสัมภาษณ์ทำการบันทึกข้อมูลโดยการบันทึกเสียงและถอดเทปแบบคำต่อคำ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาทำการวิเคราะห์ โดยการอ่านข้อความจากบันทึกคำสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มอย่างละเอียด ให้รหัสข้อมูล (Open coding) และทำการเชื่อมโยงข้อมูล (Axial coding) โดยเหล่านี้นำมาจัดทำเป็นกลุ่มโดยการเชื่อมโยงของความสัมพันธ์ที่ร้อยเรียงในแต่ละมโนทัศน์ ตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูลจากความไวในเชิงทฤษฎี (Theoretical sensitivity) สร้างข้อเสนอเชิงทฤษฎีแล้วนำมาสร้างเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิจัย

1. แบบอย่างที่ดีของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต

แบบที่ 1 ผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน เป็นกลุ่มของผู้สำเร็จการศึกษาที่น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อแก้ไขปัญหาพื้นฐาน อาทิ การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ มีอาหารการกิน และสร้างเสริมสุขภาพอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผู้สำเร็จการศึกษาที่นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตกลุ่มนี้ มักจะเป็นกลุ่มผู้ที่มีทุนเดิมมาน้อย เช่น ไม่มีที่ทำกิน ไม่มีความรู้หรือภูมิปัญญาที่โดดเด่นมากนัก แต่เมื่อได้ความรู้และทรัพยากรอื่นๆ ไปจากการเรียนรู้ซึ่งสามารถจัดการเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ได้

แบบที่ 2 ผู้ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนวิธีการผลิต เป็นแบบที่ดีของผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ซึ่งมักตกอยู่ในห่วงโซ่ของการทำการเกษตรเชิงการค้า ปลูกพืชเชิงเดี่ยว มีการเร่งผลผลิตและต่อสู้กับศัตรูพืชด้วยการใช้สารเคมีเข้มข้น ได้กำไรจากการผลิตน้อย หนี้สินจากต้นทุนการผลิตเพิ่มพูน เมื่อได้เรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเริ่มฉุกละหุกคิดและค่อยๆ หันเหเปลี่ยนแปลงวิธีการต่างๆ ตามแนวทางที่ได้ศึกษาเรียนรู้ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิต เช่นการไม่ปลูกพืชชนิดเดียว ปลูกสมุนไพรแซมในร่องข้าวโพด เลิกใช้สารเคมี เป็นต้น

แบบที่ 3 ผู้ประสบความสำเร็จในการคิดสร้างสรรค์ เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้สำเร็จการศึกษาที่ผ่านการเรียนรู้จากการจัดการศึกษาทางเลือกในหลากหลายรูปแบบที่มีพื้นฐานของการมีภูมิปัญญาและแนวคิดในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ผู้สำเร็จการศึกษากลุ่มนี้จะสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เพื่อการคิดสร้างสรรค์ สินค้า บริการ หรือกรรมวิธีใหม่ๆ ในการประกอบอาชีพ

แบบที่ 4 ผู้ประสบความสำเร็จในการสะสมทุนและขยายกิจการ เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้สำเร็จการศึกษาที่ผ่านการเรียนรู้จากการจัดการศึกษาทางเลือกแล้วนำไปสู่การสะสมทุนและขยายกิจการ ผู้ประสบความสำเร็จในกลุ่มนี้มีทั้งผู้ที่มีพื้นฐานคือทุนเดิมและความรู้เดิมมาอย่างดีและผู้ที่ไม่มีความรู้เดิมติดตัวมาเลยแม้แต่น้อยแต่ด้วยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตทำให้พวกเขาสามารถสั่งสมทุนได้อย่างมั่นคง และสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตและคนในครอบครัว กลายมาเป็นแกนนำและผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน สิ่งที่บุคคลกลุ่มนี้มีร่วมกันคือการไม่หยุดที่จะเรียนรู้ ความขยันหมั่นเพียร และการอดออมเป็นหลัก

แบบที่ 5 ผู้ประสบความสำเร็จในด้านอื่นๆ ได้แก่กลุ่มผู้สำเร็จการศึกษาที่ กลายมาเป็นผู้สอน หรือผู้สื่อสารปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนและสังคม หรือบุคคลที่น้อมนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตกับการทำงานประจำ สอนบุตรหลาน ตามช่วงเวลาและโอกาสที่เหมาะสม

**2. รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกที่นำไปสู่การ
น้อมนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการ
ดำเนินชีวิต** การจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริ
เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งดำเนินการใน
โรงเรียนที่อยู่ในโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่น
ทุรกันดาร ตามพระราชดำรินั้นประสบความสำเร็จอย่าง
ต่อเนื่องมาเป็นระยะซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นรูปแบบการจัด
การศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนำไปสู่การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยผู้สำเร็จการศึกษาที่จะ
น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้นั้นจะเริ่มจาก
เหตุการณ์ที่เป็นปัญหาหรือจุดเปลี่ยนของชีวิต อันได้แก่
การประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาหนี้สิน การย้ายถิ่น
ฐาน การสูญเสียอาชีพเดิม การไร้ ที่ทำกิน หรือแม้กระทั่ง
ความต้องการที่จะเปลี่ยนอาชีพใหม่ เหตุการณ์ที่เป็นปัญหา
ดังกล่าวมักมีสาเหตุมาจากเงื่อนไข เชิงสาเหตุ และเงื่อนไข
เชิงบริบทหลายประการ **เงื่อนไขเชิงสาเหตุสาเหตุได้แก่**
การสูญเสียผู้นำครอบครัว การมีลูกมาก ราคาพืชผลตกต่ำ
ผลผลิตตกต่ำ การหาแหล่งเงินกู้มาลงทุนในการผลิตแล้ว
ขาดทุน ความชราภาพ เหตุจำเป็นในการย้ายบ้านเพื่อดูแล
บิดามารดาหรือบุตร **เงื่อนไขเชิงบริบท** ได้แก่ วัฒนธรรม
ของชุมชน เช่น การมีลูกมากอันเนื่องมาจากความเชื่อทาง
ศาสนา การรุกร้าเข้ามาของวัฒนธรรมเมืองทำให้วิถีการ
บริโภคจำเป็นใช้สอยเปลี่ยนแปลงไปในทางฟุ่มเฟือย การละ
ทิ้งวิถีการผลิตแบบยังชีพมาสู่การผลิตเพื่อการค้า นำไปสู่การ
สร้างหนี้และเกิดปัญหาเมื่อทำการผลิตขาดทุน

การจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริ
เศรษฐกิจพอเพียง ที่ดำเนินการอยู่ในโรงเรียนจึงเป็นเงื่อนไข
สอดคล้องที่สำคัญกล่าวคือ การจัดการเรียนรู้ที่ทำให้
นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและค่อยๆ ซึมซับจนเป็นวินัย
ในตนเองนั้นจะถูกรื้อฟื้นกลับมาใช้อีกครั้งเมื่อประสบวิกฤติ
หรือปัญหาชีวิต ประกอบกับการให้ความรู้กับนักเรียนที่เรียน
ในระบบที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การจัดการฝึกอบรมโดย
หน่วยงานร่วมสนองงานโครงการพระราชดำริ และการ
ขยายผลส่งเสริมจากโรงเรียนสู่บ้าน ภายใต้แนวทางการ
จัดการเรียนรู้ดังกล่าว ของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในฐานะ
ศูนย์กลางหนึ่งของชุมชน ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาได้เข้ามา

มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางการจัด
การศึกษาทางเลือกของทางโรงเรียน ทั้งจากความรู้ที่ปลูกฝัง
มาแต่วัยเด็กเป็นภูมิของความรู้เดิมและการได้มีปฏิสัมพันธ์
กับกิจกรรมการเรียนรู้ของทางโรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ
ที่ร่วมสนองโครงการพระราชดำริอย่างต่อเนื่องซึ่งมีความรู้
ตัวอย่าง บทเรียน การสาธิต และการให้โอกาสลงมือทำ
รวมไปถึงบรรดาสิ่งจำเป็นทั้งหลายในการจะนำกลับไป
เริ่มต้นปฏิบัติที่บ้านอย่างจริงจังและยังมีระบบการให้
คำปรึกษาและติดตามที่มีประสิทธิภาพจากทางโรงเรียนซึ่ง
กระบวนการสำคัญของการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงไปใช้ดำเนินชีวิตก็คือ การได้เห็นผลสำเร็จจาก
ที่โรงเรียนหรือผู้อื่นทำ การได้ลงมือทดลองทำด้วยตนเอง
การได้นำไปปฏิบัติจริง การได้รับผลจากการปฏิบัติจริง
การต่อยอด และการขยายผล ผลที่เกิดขึ้นคือการประสบ
ความสำเร็จในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ไปใช้ในการดำเนินชีวิต

การจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริ
ของโรงเรียนต้นแบบทั้ง 4 แห่ง เป็นเงื่อนไขสอดคล้อง
ที่สำคัญให้กับผู้สำเร็จการศึกษาที่ประสบปัญหาในชีวิต
การที่โรงเรียนเพิ่มบทบาทของตนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้
ของชุมชน ทำให้การจัดการศึกษาทางเลือกที่โรงเรียนจัดขึ้น
เป็นไปเพื่อคนทุกเพศทุกวัยในชุมชน และเป็นศูนย์การเรียนรู้
ที่ประชาชนสามารถเข้ามาปรึกษา ศึกษาเรียนรู้ได้เกือบ
ตลอดเวลา ทำให้เมื่อมีผู้เริ่มประสบปัญหาในชีวิต ได้มีโอกาส
รื้อฟื้นความรู้เดิมและเพิ่มเติมความรู้ใหม่ ตลอดจนมีโรงเรียน
ครู และหน่วยงานเครือข่ายภายนอกเป็นเพื่อนคู่คิด
ประคับประคองการเริ่มต้นใหม่บนเส้นทางของการน้อมนำ
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต ประกอบ
กับกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงบนฐานความรู้ที่มี
การให้คำปรึกษา การแก้ไขปัญหา การติดตามการปฏิบัติ
อย่างต่อเนื่อง แปลงสาธิตทางการเกษตร แหล่งเรียนรู้
ต้นแบบภายในโรงเรียน ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการฝึกปฏิบัติทั้ง
ขณะที่เรียนรู้ มีแปลงสาธิตให้ฝึกต่อเนื่องในโรงเรียนและมี
การหนุนเสริมให้ไปฝึกปฏิบัติที่บ้านเกิดพลังและ
ความสามารถในการจัดการชีวิต เห็นคุณค่าของเศรษฐกิจ
พอเพียง ก่อให้เกิดความประหยัด มีกิน รายจ่ายลดลง มีเงิน
ออม สามารถใช้หนี้ได้ สะสมทุน ขยายกิจการ ฯลฯ

ภาพประกอบ 2 รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่าแบบอย่างที่ดีของผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต มี 5 แบบ ได้แก่ ผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน ผู้ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนวิถีการผลิต ผู้ประสบความสำเร็จในการคิดสร้างสรรค์ ผู้ประสบความสำเร็จในการสะสมทุนและขยายกิจการ ผู้ประสบความสำเร็จในด้านอื่นๆ นั้น อาจเป็นผลที่เนื่องมาจาก**ประการแรก** การศึกษาครั้งนี้ได้ถอดบทเรียนแบบอย่างที่ดีของการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตผ่านเรื่องราวชีวิตของผู้สำเร็จการศึกษาทั้ง 4 โรงเรียนนั้น มีกระบวนการและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้เกิดการลงมือปฏิบัติโดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดพื้นฐาน ประกอบกับการทดลองและเห็นผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชีวิต ได้ทำให้ผู้เรียนซึมซับและจดจำแนวทางการปฏิบัติไปใช้ในการดำเนินชีวิต จนสามารถขยายผลและต่อยอดไปสู่การพัฒนาเป็นอาชีพเพื่อสร้างเสริมรายได้ที่มั่นคง **ประการที่สอง** เป็นผลมาจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ที่ดำเนินการอยู่ในโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับจนกลายมาเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริทั่วประเทศ(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558ก) ซึ่งเป็นการศึกษาทางเลือกที่คู่ขนานไปกับการศึกษาในระบบตามหลักสูตรแกนกลาง กล่าวคือเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการทลายรูปแบบการจัดการศึกษาแบบเดิม สลายความไม่เชื่อมโยงของรายวิชาให้ผู้เรียนได้เห็นความเชื่อมโยงของวิชาต่างๆมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร และการออกแบบการเรียนการสอนที่ยึดสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน ปัญหา และความต้องการของชุมชนที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ เน้นรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นอิสระไม่ตายตัว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558ข) **ประการที่สาม** ในการจัดการศึกษาครูได้เปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้สอนหรือบอกความรู้มาเป็นผู้ประสานงานอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ บูรณาการ ต่อยอด และคอย

กระตุ้นให้เกิดการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติเป็นระยะ นอกจากนี้การเรียนการสอนที่ต้องผสมผสานทั้งการศึกษาในระบบตามหลักสูตรและการศึกษาทางเลือก ที่ต้องใช้การสอนในเชิงบูรณาการครูจะต้องเป็นพี่เลี้ยงให้กับนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่เรียนรู้ตามแนวทางการศึกษาทางเลือกในด้านต่างๆ ที่อยู่ภายใต้ความดูแลของครูแต่ละท่านจะมีการนำนักเรียนไปสอนนอกเวลาแม้กระทั่งการสอนวันเสาร์อาทิตย์ซึ่งเป็นวันหยุดและต้องใช้อำนาจของครูเป็นที่พักในลักษณะของการเข้าค่ายอบรมอย่างไม่เป็นทางการ ทำให้ครูต้องทุ่มเทและเสียสละเป็นอย่างมากทั้งนี้ก็เป็นไปเพื่อผลอันจะเกิดกับนักเรียนโดยตรง ทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการมุ่งมั่นฝึกฝนตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดให้ **ประการที่สี่** แม้ว่าแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริฯ ฉบับที่ 5 (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2560) เพิ่งเริ่มได้กล่าวถึงการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินการของโรงเรียนในโครงการพระราชดำริฯ โดยระบุไว้ในแผน แต่ในการจัดการศึกษาสนองพระราชดำริของโรงเรียนทั้ง 4 แห่งที่ดำเนินการมาตั้งแต่แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริฯ ฉบับที่ 1 ล้วนมีแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสิ้น แม้ว่าในปัจจุบันการสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ทำได้คือการศึกษาระแสหลักซึ่งมีการสอนที่เน้นแบบท่องจำหลักการและประยุกต์หลักการไปใช้อาจไม่เกิดประสิทธิผลเท่าการสอนโดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงและปลูกฝังให้เกิดเป็นวิถีปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนอาจไม่สามารถจำแนกหรือแยกแยะหรือแม้แต่เข้าใจได้เลยว่าสิ่งที่ตนปฏิบัติเป็นการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในประการใดบ้างแต่จะก่อให้เกิดการน้อมนำไปใช้ได้ดีกว่าเกิดประโยชน์มากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม (2558) ที่ศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมไศย จังหวัดนครปฐม ซึ่งพบว่าชุมชนปทุมไศยประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลายลักษณะอันได้แก่ ตั้งใจฝึกฝนตนเอง เรียนรู้ที่จะมีชีวิตอย่างเรียบง่าย พอเพียง มีศีลธรรมเป็นหลัก ฝึกการพึ่งตนเอง ขวนขวาย เอาภาระ

รับผิดชอบในกิจการต่างๆ ของชุมชนและมีชีวิตอยู่อย่างผู้ให้
ผู้เสียสละ

สำหรับรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกที่นำไปสู่
การน้อมนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการ
ดำเนินชีวิตที่ได้พัฒนาขึ้นจากข้อมูลตามแนวทางของทฤษฎี
ฐานรากนั้นพบว่าการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนว
พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต้อง
ดำเนินการควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิตตามวิถีปกติของคน
ในชุมชนและไม่แยกออกจากวิถีชีวิตในชุมชนการเรียน
การสอนต้องเน้นการฝึกปฏิบัติจริงในทุกรูปแบบทั้งที่จัดให้
ผู้เรียนในระบบและประชาชนทั่วไปในลักษณะนอกระบบนั้น
ใช้การปฏิบัติซ้ำๆ จนเคยชินและเกิดเป็นวินัยทำให้แนว
พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงหลอมรวมเข้าไปในวิถีชีวิต
ซึ่งผู้ผ่านการศึกษาอาจไม่นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการ
ดำเนินชีวิตจริงทันทีที่สำเร็จการศึกษา แต่ด้วยรูปแบบการ
เรียนรู้ที่สอดคล้อง ต่อเนื่องและเป็นการเรียนรู้ที่สามารถ
ทบทวน เพิ่มพูนความรู้โดยมีโรงเรียนเป็นฐานได้ตลอดเวลา
จึงทำให้ผู้สำเร็จการศึกษา ผู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ
ของทางโรงเรียนสามารถประยุกต์และน้อมนำปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้ใญ่ในยามที่ต้องการหรือประสบ
ปัญหาชีวิต และเมื่อมีครูและโรงเรียนเป็นที่ปรึกษา ที่เลี้ยง
ช่วยเสริมทรัพยากรและการสื่อสารเรียนรู้ต่างๆ ทำให้
สามารถต่อยอด จนประสบผลสำเร็จได้ในเชิงประจักษ์
ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เทวัญ ฐ์ อัครศิลาชัย และ
คณะ (2560) ที่ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อ
ยกระดับคุณภาพผู้เรียนตามนโยบายประเทศไทย 4.0 ซึ่ง
พบว่าผู้ที่ให้ความรู้ ข้อมูล ข้อเท็จจริง ทักษะวิธีการ
ประกอบอาชีพ วิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชีวิตมนุษย์
คนหนึ่งต้องออกแบบให้ทุกที่เป็นภูมิทัศน์การเรียนรู้
หลายกรอบการเรียนรู้เดิมๆ โดยสามารถใช้เครื่องมือในการ
เรียนรู้บนพื้นฐานของการปฏิบัติจริง ทดลอง ฝึกฝนในพื้นที่
การเรียนรู้ ครูและผู้รู้ในชุมชนเปลี่ยนบทบาทมาเป็นโค้ช
โดยช่วยเด็กให้เชื่อมประสานหลักทอเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริ
เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่สามารถจัดได้ในระบบ
การศึกษาทุกระดับคู่ขนานไปกับการเรียนการสอนในระบบ
โดยมีการจัดสรรเวลาในการจัดการเรียนการสอนทั้งสอง
รูปแบบให้สอดคล้องกัน

2. การจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริ
เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนสามารถจัดให้เอื้อ
ต่อการเข้าร่วมเรียนรู้ของคนในชุมชน ผู้ปกครองหรือศิษย์
เก่าเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง

3. โรงเรียนจะต้องทำการสำรวจความพร้อมของ
โรงเรียน บริบทชุมชนความพร้อมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องว่า
มีเงื่อนไขหรือปัจจัยใดที่เอื้อและเป็นอุปสรรคบ้างตามบริบท
ของตนเอง

4. การจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริ
เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องให้อิสระแก่
นักเรียนในการเลือกกิจกรรมที่สนใจและเปิดกว้างในการ
เลือกกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้จากการ
ปฏิบัติจริงบนฐานความรู้ซึ่งต่างจากการเรียนรู้แบบลองผิด
ลองถูก

5. การวัดและประเมินผลต้องใช้วิธีการวัดและ
ประเมินผลที่หลากหลายโดยเน้นการประเมินผลจากสภาพ
จริงอันได้แก่ผลที่เกิดจากการทำกิจกรรมต่างๆ

6. โรงเรียนต้องทำหน้าที่เป็นสถาบันที่คอยให้ความรู้
ให้คำปรึกษา เป็นศูนย์การเรียนรู้มีตัวอย่าง และการสาธิต
ให้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษา
ทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา
ที่ยั่งยืนนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ประจำปีงบประมาณ
2561

เอกสารอ้างอิง

- ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม. (2558). *การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมมอโคกจังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ทีมสหประชาชาติในประเทศไทย. (2558). *เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สืบค้น 24 กรกฎาคม 2561, จาก <https://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>
- เทวินทร์ อัครศิลาชัย และคณะ. (2560). *รายงานการวิจัยแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนตามนโยบายประเทศไทย 4.0*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2561). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. สืบค้น 24 กรกฎาคม 2561, จาก http://www.chaipat.or.th/site_content/34-13/3579-2010-10-08-05-24-39.html
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2560). *แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 – 2569*. กรุงเทพฯ: แอคทีฟปริ้นท์ จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558ก). *บทเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (ฉบับสังเคราะห์)*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558ข). *การจัดการศึกษาทางเลือกในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี. คอมมูนิตี้.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการจัดการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุชาติ จักรพิสุทธิ์และคณะ. (2548). *การศึกษาทางเลือก: โลกแห่งการเรียนรู้นอกโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Laudan, Y. Aron. (2006). *An Overview of Alternative Education*. Retrieved July 22, 2018, from <https://www.urban.org/research/publication/overview-alternative-education>
- United nation. (1983). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Retrieved July 22, 2018, from, http://mom.gov.af/Content/files/Bruntland_Report.pdf/